

IZDAVAČ
NEVEN
Lagumska 14, 11080 Beograd
+381 11 409 53 90; +381 69 133 48 96
www.ipneven.com

ZA IZDAVAČA
Miko Jeremijević

PREVOD
Jakša Jovović

DIZAJN KORICA
Sunčica Jeremijević

PRELOM
Ivan Jeremijević

ŠTAMPA
Neven, Beograd

Tiraž 500 komada

ISBN 978-86-7842-494-6

Beograd, 2020.

ERAZMO ROTERDAMSKI

POHVALA
LUDOSTI

NEVEN
Beograd, 2020.

Naslov originala
In Praise of Folly

ERAZMO ROTERDAMSKI

Svom prijatelju

TOMASU MORU, zdravo:

Dok sam nedavno dolazio iz Italije u Englesku, da ne protraćim sve vreme što ću sedeti na konju na isprazne i nepismene priče, opredelio sam se za jednu kao osvrt na ponešto iz našeg zajedničkog interesovanja i drugu za drago prisećanje na svoje prijatelje. A njih sam tu neke bio ostavio i učene i prijatne. Među njima si mi ti, moj More, pao prvi na um.

Sećanje na tebe, iako te nema, pričinjava mi toliko zadovoljstvo dok izbivam kao i bilo kad u tvom društvu. Nek me zemlja proguta ukoliko sam ikad iskusio šta slađe. I stoga, ubeđen da treba delati, a da nije bilo vreme za ozbiljne stvari, odlučio sam da malo hvalim ludost. „Ali ko ti je, dođavola, to usadio u glavu?“ – pitaćeš.

Prvo je tvoje prezime Mor, toliko slično reči *moriae* (ludost), koliko je ona tebi strana. Da je tako, ceo svet će potvrditi. Dalje, pomislih da će ti se dopasti ova duhovna vežba, da će ti biti zgodna ova zabava – niti neuka, ako ne grešim, niti sasvim neukusna. A ti si celog života igrao ulogu jednog Demokrita.

I iako je tvoje rasuđivanje toliko izvrsno da se sasvim razlikuje od onog među narodom, tek je tvoja neverovatna visprenost i blaga narav takva da možeš i rado opštiš sa svakojakim ljudima, u svakoj prilici. Stoga, ne samo što ćeš rado prihvatiti ovu malu deklamaciju, nego ćeš je i uzeti u zaštitu. Tebi je posvećena i tako je postala ne više moja no tvoja. Zbilja možda neće nedostajati zajedljivih pojedinaca koji bi mogli zanovetati i optužiti me – s jedne strane da su ta poigravanja razvodnjenija od onog što bi postalo uzvišeno, a s druge smelija nego što priliči hrišćaninovoј skromnosti. A onda me proglasiti da sam nalik starinskoј komediji ili, opet, kao Lukijan,¹ i da na sve režim.

Ali neka oni što bi olakost ili ludorija rasprave mogla da ih uvredi uzmu u obzir da moja nije prva takva, već da su se istom stvari koristili čak i veliki pisci: kao Homer, pre toliko vekova, što je uradio s bojem žaba i miševa, Vergilije sa komarcem i namazom od sira i belog luka, Ovidije s orahom; kad su Polikrat i njegov

1 Satiričar Lukijan iz Samosate (125. – posle 180)

kritičar Isokrat uzdizali tiraniju, Glaukon nepravdu, Favorin izobličenosť i kvartanu groznicu, Sinezije ćelavosť, Lukijan muvu i ulizivanje; kad se Seneka tako pozabavio Klaudijevom apoteozom, Plutarh u svom dijalogu Odiseja i Grila; Lukijan i Apulej s magarcem, i još jedan, ne znam koji, sa svinjom koja mu je sastavila testament, što ga pominje čak i Sveti Jeronim.

Pa neka im, ako vole, neka zamišljaju da sam se zaigrao mice ili, ukoliko bi im bilo draže, jahao drvenog konjića. Kakva je to nepravda da svakome živome dopuštamo zabavu, a samo učenjacima nikakvu? Pogotovo što ni njihovim igračkama ne nedostaje ozbiljnog sadržaja, a budalaštinom tako rukuju da čitalac koji nije sasvim glup može više da se njome okoristi nego od nećijih suvoparnih rasprava i naklapanja.

Kao kad onaj, po dugom proučavanju i s velikom mukom, poveže mnoge deliće u pohvalu govorništvu ili filozofiji, a drugi sastavi hvalospev vladaru, neki ga pak ohrabri da ode u rat protiv Turaka, ovaj ti kaže šta će se zbiti sa svetom kad sâm umre, a tamo jedan izumi neku spravu za uređivanje kozje dlake. Jer kao što ništa tričavije nema od banalizovanja ozbiljnih stvari, tako ništa nije zahvalnije nego kad se površna pitanja pokrenu onako da se čini da je to čoveku bilo poslednje na pameti. Što se mene tiče, neka drugi ljudi sude o onome što sam napisao. No ukoliko me prekomerna

samouverenost nije zaslepila u nameri, pohvalio sam ludost, ali ne sasvim glupavo.

A da odgovorim sad i na ono drugo zakeranje, da sam iskesio zube i ujedam. Ova je sloboda vazda bila dozvoljena svim ljudskim umovima, da se dose-
tljivo osvrću na uobičajene greške čovečanstva, a i to bez uvrede, sve dok ova sloboda ne krene u razuzda-
nost. Pa se onda još više divim osetljivim ušima ljudi iz ovog vremena, što slušaju samo svečane titule.

Ne, srešćeš neke toliko izopačeno religiozne da će radije podneti najveće izrugivanje samom Hristu nego da čuju da je iko imalo dirnuo u papu ili vladara. Pogotovo kad se bilo kako tiče vlastite zarade. A onaj što ovako obrađuje ljudski život ne imenujući nikog, dragi bože, da li ćemo reći da ujeda ili pak da podučava i prekoreva? Preklinjem vas, zar ne opletam i po samom sebi?

Osim toga, taj koji ne štedi nikog među ljudima ne može biti optužen da je kivan ni na koga pojedinačno, nego na svačije poroke. I stoga, da se desi da neko kaže da je napadnut, to će biti da je otkrio ili svoju krivicu ili strah.

Sveti Jeronim se tako postavljao s više slobode i oštrije, ponekad ne štedeći čak ni nečije ime. A ja, osim što sam to potpuno izbegao, toliko sam ublažio svoj stil da će razboriti čitalac lako razumeti da ovde

hoću da razveselim a ne da ujedem. Niti ja, po Juvenalovom primeru, podižem već zaboravljeni mulj i prostaklu, nego ti prikazujem stvari više blesave no neiskrene.

Opet, nek onaj što je i dalje nezadovoljan upamti da nije sramota da ga Ludost grdi, te da kad sam je uveo da govori, odgovarajuće je bilo da joj održim lični karakter. Ali zašto objašnjavam ovo tebi, osobi koja je toliko dobar zastupnik da nijedan čovek ne brani bolje stranku, iako mnogo puta nije najčistija radnja koja je do toga dovela?

Uzdravlje, najrečitiji moj More, i smelo brani svoju Moriju.

Na selu,

Petog dana junskih ida 1508. godine.

